

Egyházfőtanácsi gyűlés.

(Oct. 29—31.)

I. Ferencz József püspök megnyitó beszéde.

Méltóságos és főt. Egyh. Főtanács!

Ez évben másodszor van szerencsém egyh. főtanácsunkat üdvözölni. Tordai algymnásiumunk visszaállítása ügyében június havában tartott rendkívüli főt. gyűlésünk után, Isten jóvoltából ismét egybegyűlhettünk, hogy mielőtt ez annyi hazafiui gond-
dal és aggodalommal megterhelt év lehanyatlanék, évi rendes főtanácsi gyűlésünket is megtartsuk s legalább itt, mint testvérek összeforjunk. A meghívást, melyet kibocsátottunk, a tárgysorozat is közölve lévén, abból tájékozást szerezhettek magoknak egyh. főtanácsunk tagjai az előttünk álló s elintézésre váró tárgyokról. Azoknak ismertetésére tehát nem terjeszkedem ki. Egyet azonban mégis kiemelek. És ez Méltóságos Daniel Gábor úrnak, egyik főgondnokunknak ez állásáról való lemondása, a mely bizonyára mindnyájokat megdöbbentette s engem annyival érzékenyebben érint, mert 1876-ban, az árkosi zsinaton egyházunk bizalmából együtt és egyszerre foglalván el elnöki székeinket, az azóta lefolyt 29 év úgy összeforrasztott gondolatban és érzésben egyházunk érdekeinek ápolásában s tisztükből folyó kötelességeink teljesítésében főgondnok úr őméltóságával, hogy lemondása felett érzett sajnálatunkat, valóban, nem tudom elég méltóan kifejezni.

A legnagyobb sajnálattal vette E. K. Tanácsunk is a főgondnok úrnak az egyh. főtanácshoz intézett lemondó levelét s ezt nemesak j.-könyvében kifejezte, hanem erről értesítve a főgondnok urat, felkérte, hogy lemondását visszavenni s főgondnoki tisztét egyházunk érdekében annak javára továbbra is megtartani méltóztassék. A főgondnok úr azonban az E. K. Tanácsnak e felkérésére adott válaszában ismételten hajlott korára s arra hivatkozva, hogy e miatt kötelességeinek a leg-

jobb akarat mellett sem tud óhajtása szerint, az eddigi módon eleget tenni, lemondását fentartotta, kijelentve, hogy főgondnoki tisztéről lemondva is, nem szünik meg egyházunk iránt, mint egyházi tanácsos is ugyanazon érdekekkel viseltetni s annak javára és előmenetelére minden tőle kitelhetőt megtenni.

Az ügy ily állásában fog Daniel Gábor főgondnok úr öméltóságának lemondása jelen főtanácsai gyűlésünk eleibe kerülni. Meg vagyok győződve, hogy lemondását egyh. főtanácsunk is, a mily sajnálattal veszi egyfelől tudásul, másfelől teljes igyekezettel azon lesz, hogy valami úton és módon megnyerje a főgondnok urat tisztének további megtartására, annyival inkább, mert Istennek legyen hála érette, Bárá Petrichevich-Horváth Kálmán úr öméltóságában még egy olyan főgondnokot birunk és tisztelünk, a kinek nagy tevékenysége és buzgósága mellett Daniel Gábor főgondnok úrnak sincs oka nagyobb aggodalomra azért, hogy a maga részéről, — sajnos — de a természet rendjénél fogva csakugyan kénytelen az eddiginél szűkebb körre szorítani egyházunk ügyei körül főgondnoki tisztében 29 év alatt tanusított munkásságát, a melylyel nagynevű ősei után magának is örök emlékét biztosította egyháztörténetünk évkönyveiben.

Vajha óhajtott reményünk teljesülne és sikerülne Mlgs. Daniel Gábor főgondnok urat megnyernünk, hogy díszes és egyházunknak is diszt adó állását megtartsa. Vajha általában az előttünk álló s megoldásra váró ügyeket úgy intézhetnők el, hogy azok szeretett egyházunk javára és előmenetelére szolgálhának. E végre legyen szabad egyh. főtanácsunk tagjait főpásztori szeretettel arra kérnem, hogy tanácskozásainknál igyekezzünk mindnyájan minden személyi érdeken felül emelkedve, tisztán csak a közérdeket tartani szem előtt s abban a meggyőződésben, hogy ehez képest mindenki legjobb meggyőződését kívánja érvényesíteni, tartsuk tiszteletben egymás nézetét és véleményét. S ha ezek egy és más dologban el is térnek, a mi szinte kikerülhetetlen, ne abban keressük örömünket, hogy az ellenkező véleményeket miként hallgattathatjuk el, hanem abban, hogy a kölcsönös bizalom és felvilágosítás által miként lehetne azokat egyeztetni, hogy így a hozandó határozatok közmegnyugvást eszközöljenek. Szóval, azt a hagyományos unitárius szellemet, az egyetértést, mely egyházunknak

mindig egyik büszkesége és ékessége volt, ápoljuk s bizonyítjuk be jelen főtanácsi gyűlésünkön is, a melyet ezennel megnyitottnak nyilvánítok.

II. Püspöki jelentés.

Méltóságos és Főtisztelendő Egyházi Főtanács!

Mielőtt évi jelentésemet, mely Isten kegyelméből ezuttal a 29-dik, megtenném, nem mulaszthatom el köszönetemet nyilvánítani egyházköreinknek, a melyek a miként ezzel a budapesti Dávid Ferencz-egylet még májusban, valóban meglepett, ez évi közgyűléseiken szintén megemlékezővén 50 éves lelkész-ségemről, üdvözlő irataikkal megtiszteltek. E köszönetem nyilvánítása ugyan nem tartoznék évi jelentésemhez, de mivel az egyházköri közgyűlések már szét voltak oszolva, a mikor üdvözlő irataikat vettem s egy évig hasonló közgyűlések már nem is tartatnak, talán nem fog visszatetszéssel találkozni a Méltóságos és Főt. egyházi Főtanács előtt sem, hogy arra évi jelentésemet használtam fel s hozzá teszem azt, hogy azt az örömet, amit egyházköreink e megemlékezésökkel nekem szerezni szivesek voltak, még inkább fokozza rám nézve annak elgondolása, hogy ez az 50 év, a mely alatt az isteni gondviselés különös kegyelméből szerencsés voltam én is egyházunkat szolgálni, azon aggodalmak mellett, melyeket egyházunk ez idő alatt is átélt, oly fejlődést és haladást nyert, a mire 50 év előtt a legjobb remények mellett is alig lehetett gondolni.

Messze vezetne, ha ennek igazolására egyházunknak 50 év előtti állapotát a mostanival összehasonlítani akarnám. Pedig abból nem egy tanúságot huzhatnánk le mindnyájan, huzhatna pedig különösen az egyházunk szolgálatában álló ifjabb nemzedék magára nézve, hogy vágyainkat és igényeinket igyekezzünk mérsékelni s ne csak azon keseregjünk, a mi nincs, hanem örvendjünk annak is, a mi van, a mit Isten jóvoltából elértünk. De mivel erre kiterjeszkedni csakugyan nem tartozik évi jelentésemhez, a midőn egyházköreinknek megleghangu üdvözlő irataikért és jó kívánataikért ismételten hálás köszönetemet nyilvánítanám, évi jelentésemet a következőkben teszem meg:

1. Belső embereinkre nézve a mult évi egyh. Főtanács óta a következő változások történtek:

a) Lelkészeknek rendeltettek; Szász András vadadi l. Bözödre; Végh Benjámín l. jelölt Arkosra; Vári Albert kénosi l. Sz.-Udvarhelyre; Balázs András hódmezővásárhelyi l. Kénosba; Adámosy Gábor szt.-mihályfalvi l. Kövendre; Halmágyi János l. jelölt Vadadba.

b) Kántortanítóknak: Benedek Mihály hódmezővásárhelyi kántortanító Sz.-Kereszturra; Fekete József oklev. tanító-jelölt

Kisadorjánba; Vajda Antal csehétfalvi kántor-tanító Hódmező-Vásárhelyre; Erdős Mihály oklev. tanító-jelölt Csehétfalvára; Pálffy Sámuel okl. tanító-jelölt Mezőberénybe.

c) Kántoroknak nevezettek ki a szerződések alapján: Molnár Ödön községi tanító Pipére; Pálfi Ákos áll. tanító Datkra; Ürmösi Gábor áll. tanító Abrudbányára; Pap Sámuel áll. tanító Verespatakra.

d) Tanítónőknek: Mina Jánosné Gutkowsky Józsa eddig óraadó tanítónő Kolozsvárra, Lőrincezy Lenke okl. tanítónő Ravába.

e) Ürességben vannak a lelkészi állások Szabédon. Gondoskodtam azonban helyettesítésről, a míg betölthető lesz, Pap Gyula papnövendék személyében, Hódmezővásárhelyt, Szent-Mihályfalván és Iszlóban. Ezek közül egy még betölthető lesz, de kettő jelöltek hiányában még mindig betöltetlen marad a jövő év tavaszáig, a mikor remélem, hogy az összes lelkészi állások betölthetők lesznek.

f) Elhaltak: Gál Lajos kövendi és Rédigér Géza szabédi l. afiai; a kik mindketten lelkészi karunknak érdemes tagjai voltak s nemcsak a lelkipásztorlások alatt álló gyülekezeteknek, hanem mindnyájunknak elvesztésök felett érzett méltó fájdalommal kísérelheti sirjokba.

2. Az egyházi anyakönyvek és népesedési kimutatások szerint 1904. évben:

A) Kereszteltetett: a) fiú 1022

b) leány 942

együtt . . 1964 új szülött.

Kevesebb 83-al, mint 1903-ban. Ezekből házasságon kívül született 247. A mi a szülöttek számának több mint 12%-át teszi. És így — sajnos — a házasságon kívül szülöttek száma még növekedett, a helyett, hogy apadott volna.

B) Konfirmáltatott: a) fiú 619

b) leány 611

együtt . . 1230 növendék.

Több 143-al, mint 1903-ban.

C) Összeeskettetett a) tiszta unitárius . . 330

b) vegyes vallásu . . 201

együtt . . 531 pár.

Több 72 párral, mint 1903-ban.

D) Eltemetett: a) férfinemből 708

b) a nőnemből 661

együtt . . 1369 halott.

Kevesebb 25-el, mint 1903-ban.

E) Átállott egyházunkba	a) férfi	91	}	= 172.
	b) nő	81		
Kilépett egyházunkból	a) férfi	34	}	= 101.
	b) nő	67		

E szerint . . . 71-el
többen jöttek át egyházunkba, mint a hányan abból kiléptek.

F) A lélekszám:

1904. év végén a kimutatások szerint volt	73187
1903. " " " " " " "	73590

a mi 403 lélekszám apadást mutat. De ez csak az 1903. évi hibás számításnak a folyománya, a mit mult évi jelentésemben már megjegyeztem volt. Sőt a természetes és adatszerű gyarapodást véve alapul, én a lélekszámot 1903. év végén 72112-re tettem. Így az 1904. évi gyarapodás 1075-öt tenne, a mit meglehetősen megközelít a szülöttek és elhaltak közötti, valamint a vallás-változtatással javunkra eső különbség, mely 666 lélekszámot tesz s a mely tehát minden esetre gyarapodás kell hogy legyen.

A mi a lelkészi szolgálatoknak a kereszteleseknél, házasságkötéseknél stb. hiveink részéről igénybe vételét illeti, erre nézve a jelentések eléggé megnyugtatók, mert ha egy-két esetben, a mint a jelentésekből látszik, különösen a házasságkötéseknél az egyházi egybeadás nem történt is meg, ennek oka nem az illetőknek az egyházi szertartásoktól való idegenkedésében, hanem más körülményekben keresendő s remélem, hogy ki is lesznek pótolva. És ezt illető lelkész fiainak figyelmeibe is ajánlom. Általában a cura pastoralist a legnagyobb gonddal gyakorolni minden irányban tartsák lelkész fiait éppen oly szoros és pontos kötelességöknek, mint az ige hirdetését. Mert a kettő együtt teszi a valódi lelképásztort. S e tekintetben nem mulaszthatom el felhívni figyelmeiket a kivándorlásokra is, a melyek, a mint ugyancsak a jelentésekből sajnosan látom, évről-évre inkább szaporodnak, minthogy apadnának. Ha nem is állhatják ennek útját minden esetben, igyekezzenek csábító hatását ellensúlyozni a könnyen felmutatható szomorú példakkal s a kivándoroltakkal is tartsák fenn az összeköttetést, hogy ne feledkezzenek meg hazájukról, egyházunkról és vallásukról az idegen földön se, sőt visszatérni tartsák hazájuk, nemzetük és vallásuk iránti tartozó szent kötelességöknek. Erre nézve különben némi megnyugvást is szereztem magamnak. Különösen magyarsárosi egyházközségünkben, úgy látszik, tömegesebben vannak Amerikában egyes helyeken kivándorolt hiveink. Ez évben ugyanis két helyről többen folyamodtak hozzám, hogy küldjek nekik énekes-, ima- és mesemondó-könyveket, valamint hazafias költeményeket, hogy hitők szerint imádkozhassanak s honvágyukat enyhíthessék. Én a kért könyveket el

is küldöttem, megírva, hogy használják azokat lelkük épületére s hazafias érzésük ápolására, de csak igyekezzenek haza jönni, mert az igazi otthont csak itthon találja meg a magyar ember még akkor is, ha munkájának és küzdelmeinek a külföldön esetleg több sikerét látja is. S azt a választ kaptam, hogy arra nem is gondolnak, hogy künn maradjanak; a mi nekem épp oly örömet szerzett, mint az, hogy a mint kérésök mutatja, sem vallásuknak, sem hazájuknak szeretete nem szűnt meg szívöket dobogtatni Amerikában sem.

3. Ez évben Isten segedelmével valóra vált székelyudvarhelyi egyházközségünknek egy régi óhajtása, a melyben egész egyházunk osztozott. Nevezett egyházközségünknek, melynek eddig csak bejáró lelkésze volt, most már helyt lakó, önálló lelkésze van. Első lelkészének, Vári Albert afiának f. évi július 2-án történt beiktatási ünnepélyén magam is személyesen részt vettem, Végh Mihály egyházi és püspöki titkár, dr. Gál Kelemen és dr. Nyiredy Géza tanár afiai kíséretében e czélból Székelyudvarhelyre utazván. A beiktatási ünnepély a székelyudvarhelyi ev. ref. templomban folyt le, a melyet az illető egyházközség e célra szíves volt felajánlani s az iránt általában oly érdekeltséget és testvéri jó indulatot tanusított Székelyudvarhely városának egész közönsége, mintha annak is egy hön óhajtott vágya teljesült volna be azzal, hogy székelyudvarhelyi egyházközségünknek is végre rendes lelkésze van. A megyei és városi hatóságok, a különböző tanintézetek, Székelyudvarhely állomásozó katonaság, a polgárság, sőt a vidékről is valáskülönbőség nélkül nagy számmal vettek részt a beiktatási ünnepélyben. Különösen a megyei ev. ref. lelkészi karból is számosan jelentek meg azon s más hatóságokkal és testületekkel együtt az istentisztelet után szóval is kifejezték jó kívánataikat. Midőn ezekről a legnagyobb örömmel teszem meg jelentésemet, nem zárhatom azt be azon forró óhajtásom kifejezése nélkül, vajha mielőbb megépíthetnők már templomunkat is Székelyudvarhelyt. A hely erre meg van. A tervrajz is készen. Csak a költségek fedezésére szolgáló összegből hiányzik még. Legyen szabad azért e helyen is felhivnom egyházi tanácsos afiai figyelmét ez ügyre s felkérem, hogy a ki adományával még nem járult hozzá a sz.-udvarhelyi templomépítési költségeihez, ne sajnálja ahoz hozzájárulni; sőt a kik már hozzájárultunk, a lehetőleg ismételjük és ujítsuk meg azt. Menjünk segítségére mindnyájan a sz.-udvarhelyi egyházközségünk aránylag csekély számu, de buzgó hiveinek, hogy miután már lelkészük van, legyen mielőbb templomuk is, a melyben vidám szívvel, vig zengéssel imádhassák az egy igaz Istent!

Kapcsolatban ezekkel, nem tehetem, hogy hasonló figyelembe ne ajánljam még különösen hódmezővásárhelyi egyházközségünket. A Királyhágón túl az 1848. évi XX-ik t.-cz. alap-

ján e nemes városban fogott legelőbb szikrát unitárius vallásunk. Sikerült ott lelkészi és tanítói állásokat szerveznünk s talán sikerül azokat valahogy már úgy berendeznünk, hogy ne szolgáljanak csak átmeneti helyül, különösen a lelkészeknek, a kik csaknem évről-évre váltakoztak, nem akadván eddig egyetlen egy ifju is, a ki elég lelkesedéssel birt volna arra, hogy állandóan helyt maradjon s jobban szeresse az ügyet, melyet szolgálni lett volna hivatva, mint magát. Az egyházközség élén egy oly buzgó, áldozatkész és tevékeny gondnokunk van, a kinek párját keresni kell. Az ő közbenjárásával sikerült az egyházközségnek a nemes várostól templomhelyet kapni. Ez is felépítésre vár. Egy kisebb községben talán azzal az áldozattal is meg lehetne építeni, a mit annak érdemes gondnokunk meghozni kész. De egy városi templom költségei minden esetre felülmulják hódmezővásárhelyi egyházközségünk hiveinek áldozatkésztségét is. A gyűjtések erre is folynak. Tegyük ez ügyet is mindnyájan a magunkévé. Ne fáradjunk ki az áldozatkészségben. Mert egyházunknak ez volt mindig a dajkája. Ezen nőtt fel s csak addig él, a míg ennek tápláló nedve ki nem apad. Sz.-udvarhelyi templomunkkal egy régi óhajunk teljesül, hódmezővásárhelyi templomunkkal egy világitó-tornyot emelünk szent vallásunknak a magyar alföldön.

4. A báró Baldácsy-alapítvány meghatalmazottainak közgyűlésén, mely f. évi május 4-én tartatott meg Budapesten, mint rendesen ez évben is személyesen megjelentem s abban Bedő Albert meghatalmazott társammal együtt részt vettem. E gyűlés sajnálattal vevén tudomásul Perlaky Elek igazgatósági jegyző hirtelen bekövetkezett elhalálózását, helyébe dr. Zsigmondy Jenőt választotta meg jegyzőnek. Az ügyvivő évi javadalmazását 5000 koronára emelte fel, de ezzel egyszersmind beszüntette eddig élvezett 20 koronás napidíjait. Más különösebb tárgy nem fordult elő. Az alapítványi birtokok jövedelméből az osztalék egyházkerületenként ez évre is 9000 koronában állittatott meg, a mi felett határozni jelen Főtanácsi gyűlésünknek is egyik legkedvesebb tárgya leend.

5. A Dávid Ferencz-alapnak kezelése alatt álló része, mely múlt évi jelentésem szerint 3336 K. 66 f. tett, ma (okt. 20.) 4176 K. 97 f. A gyarapodás tehát 840 K. 31 f. Ez a gyarapodás azonban csak ez alapnak a közpénztárban kezelt alapból tőkésítésre rendelt összegből, mely a múlt évben 608 K. 83 f. tett; továbbá a takarékpénztári s kölcsön-kamatokból van, mert az alap gyarapításához most a budapesti Dávid Ferencz-egylet 25 korona évi adományán és a kolozsvári templom persely pénzén kívül más adományok nem igen történnek. Ha ezen 4176 K. 97 f. hozzáadjuk a közpénztárba beszolgáltatott s ott kezelt 37375 K. 17 f., ez alap 41552 K. 14 f. tesz.

Az „Ezredéves“-alap, mely ugyancsak múlt évi jelentésem szerint 8264 K. 71 f. tett, ma (okt. 20.) 8787 K. 65 f. Evi gyarapodás 522 K. 94 f. Ebből 100 K. báró Petrichevich Horváth Kálmán főgondnok úr 12-ik száz K. adománya, 395 K. 94 f. takarékpénztári kamat, 27 K. egy pár lelkészünknek adománya, a kik emlékükből tartják ez alapot. Vajha többen is tennék!

6. Angol és amerikai testvéreinkkel, Társulatuk titkárai útján levelezések által fentartottam az összeköttetést, a melynek úgy erkölcsi mint anyagi haszna ránk nézve megbecsülhetetlen. Az angol unitáriusok társulata szokott évi adománya mellett Hódmezővásárhelyt építendő templomunk költségeire is másodizben örvendeztetett meg adományával, sőt egyesek is járultak ehez adományaikkal, a mit Oxfordban a Manchester College-ban tanuló György János papnövendékünknek adtak át e célra, mikor hazajöendő volt. A György János helyébe küldött Raffaj Károly papjelöltünk számára szintén biztosították a segélyt úgy a Társulat, mint a Manchester College igazgatósága. A mit már múlt évi egyh. Főtanácsunk alkalmával jelentettem, hogy Sharpe Emilia kisasszony, a ki a Channing House-School leánynevelő intézetbe évek óta egy-egy magyar unitárius leányt vett fel saját költségére, egy oly alapítványt szándékozik letenni, melylyel egy magyar unitárius leánynak azon intézetbe felvétele állandóan biztosítva legyen. Miután ez alapítványt nevezett nagylelkű nő le is tette, arra éppen városunkból Pákey Márta k. a. vétetett fel és ment ki ez őszön Londonba. Ez alapítványi összeg a mi pénzünk szerint közel 70.000 koronát kitesz. Mikor irhatjuk be mi egy ily alapítványozó nő nevét aranykönyvünkbe? Hajoljunk meg tisztelettel Sharpe Emilia nemeslelkű nő neve előtt s kérjük Istennek áldását életére és alapítványára.

Papnövendékeinknek Angliába kiküldésével többször felmerült az a gondolat, vajjon nem küldhetnénk-e ki vagy egyet Amerikába is s miután György János már Oxfordba azzal a szándékkal ment volt ki, hogy ő ha csak lehet Amerikába is óhajtana elmenni, megkerestem az Amerikai Társulat elnökét, hogy nem lenne-e hajlandó a Társulat némi segélyt nyújtani, a mint azt az angol unitárius Társulat már évek óta gyakorolja? Válaszul azonban azt kaptam, hogy az ők Társulatuk nincs olyan összeköttetéssel sem a hawardi egyetemmel, sem a meadvillei theologiai intézettel, de ha az ifjú személyesen folyamodik ezekhez, a segélyt esetleg megnyerheti. Ezt tudatva György Jánossal, ő ezt megtette s csakugyan a meadvillei theol. intézet igazgatóságától azt a választ kapta, hogy ha oda megy, teljes ellátásra és tandíjmentességre számíthat. Kérése ily kedvező ellátásban különben része volt dr. Boros György dékán afiának is, a ki személyesen ismervén nevezett intézet igazgatóját, a

György János érdekében ő is irt az igazgatónak. Elég, hogy ez idő szerint most Amerikában is van egy papjelöltünk. Mert György Jánost ki is bocsátottuk egy fél, esetleg az egész tanévre a meadvillei theol. intézetbe Amerikába, a hová ő szeptember hóban el is útazott.

Amerikai testvéreinkkel való összeköttetésünknek tehát ez is egy újabb láncszeme lehet. De az eddigi viszonyt kétségen kívül még bensőbbé fogja tenni az, hogy szeptember hóban két amerikai hitsorsosunkhoz volt szerencsénk. Az egyik Barrows Sámuel úr, a ki 13 évvel ezelőtt meglátogatott volt. A másik éppen az Unitárius Társulat titkára St. John K. volt, a kinek látogatása minden bizonynyal nagy mértékben be fog folyni, a mint mondtam, amerikai testvéreinkkel való viszonynak bensőbbé tételére. Mindketten nejeikkel voltak itt. A titkár úr papnevelő intézetünk tanévi megnyitásában és egy tanácsi ülésünkben is részt vett. E mellett Toroczki és Tordát is megjárták. S az itt látottak és tapasztaltak felett a legnagyobb örömmel elelve távozott el körünkből.

Amerikai vendégeink látogatásáról szóló jelentéssel kapcsolatban nem tehetem, hogy néhány szóval ki ne térjek az unitáriusok és más szabadelvű vallásos gondolkozók nemzetközi Tanácsának a f. év augusztus végén Genfben tartott gyűlésére is, a melyben dr. Boros György dekán és Józán Miklós esp. afiai is egyházunk képviselőiben többedmagokkal részt vettek hazánkból is. E nemzetközi Tanács célja mindnyájak előtt ismeretes, mert arról évi jelentéseimben is többször megemlékeztem. Az idei gyűlés a Tanács megalakulása óta a 3-dik volt s úgy a részt vevők, mint a felolvasások számával, valamint általában a lelkesedéssel, a melyet keltett s a különböző felekezetűek testvéries összesimulásával, a melyek között lefolyt, aligha felül nem multa a londoni és amsterdami gyűléseket is. Ránk nézve azonban különös jelentőségűvé teszi e gyűlést a hely, a hol tartatott. A Kálvin egykori városában, Genfben, ha nem is éppen unitárius, de minden esetre unitáriusokkal közös gyűlés, evangélikus és reformatus istentisztelet mellett unitárius istentisztelet! Ki hitte volna ezt lehetségesnek csak egy néhány évtizeddel ez előtt is! Ki hitte volna, hogy ha valaha egy unitárius ember Genfbe megy, ott éppen a Kálvin követői által Servet Mihálynak emelt emlékoszlopot fog találni, a mint találtak most a gyűlésen megjelent unitáriusok, a kiknek nevében Tagart Lucy kisasszony, ez a hazánkat is többször meglátogatott, fennkölt szellemű unitárius nő és Barrows Sámuel barátunk az emlék-oszlopot meg is koszorúzták! Mily fordulata ez az időknél! S mily változásokat eredményezhetnek még a vallásos gondolkozásban e nemzetközi Tanács felolvasásai, a melyeket, valamint a két előbbi gyűlésből javarészből mi is kiadtunk, ha Isten megsegít, a genfi gyűléseken tartottakat is ki fogjuk

adni. Valóban szerencséseeknek mondhatjuk magunkat, hogy e kort megértük s több reménnyel tekinthetünk egyházunkat illetőleg a jövő elébe, mint valaha. De ez a remény csak akkor nem szégyenít meg, ha a kor intő szavát megértve, mi is hiven munkálkodunk egy szebb jövőért.

Minthogy e pontban foglaltakról az E. K. Tanács évi jelentéséből is részben tudomást nyerend magának a Méltóságos és Főt. egyh. főtanács, talán nem kellett volna nekem is ezekkel fárasztani figyelmöket. De vannak dolgok, a melyeket többször is hallani kedves. És ezek bizonyára azok közé tartoznak.

7. Ezzel különben jelentésem végéhez is értem. Csupán halottainkról kívánok még kegyeletesen megemlékezni. Mult évi Főtanácsunk óta juniusban tartott rendkívüli Főtanácsunkig elhunyt egyházi tanácsos és belső ember afiainak sirhantjára akkori megnyitó beszédemben már letettem volt a kegyeletes megemlékezés koszoruját. Rendkívüli Főtanácsunk óta elhunytak még Egyed Mózes, Bors Albert s csak e napokban Vécei Sámuel egyházi tanácsos afiai, kik közül ez utóbbi pénzügyi bizottságunknak is egyik buzgó és lelkes tagja volt. Kisérje fájó részvétünk az elhunytakat s legyen áldott emlékek!

Tisztelettel kérem a Méltóságos és főtisztelendő Egyházi Főtanácsot, méltóztassék évi jelentésemet tudomásul venni és elfogadni.

Kolozsvárt, 1905. október 20.

Ferencz József,
unitárius püspök.

III. Az Egyh. Képv. Tanács jelentése.

Méltóságos és Főtisztelendő E. Főtanács!

E. K. Tanácsunknak egy év alatt teljesített munkálkodásáról, teljes tisztelettel tesszük meg jelentésünket a következőkben:

Az elmúlt évben tartott E. Főtanács után, E. K. Tanács 12 rendes és 2 rendkívüli ülésen intézte az előfordult ügyeket. Az E. Főtanács határozatai mind végre lettek hajtva. A tordai 4 osztályu algymnasium visszaállítása ügyében folytatott munkálkodásról, a f. évi juniús hó 18-án megtartott E. Főtanács rendkívüli ülésén már beszámoltunk. Örömmel jelenthetjük, hogy az algymnasium f. évi szept. hó 1-én az I. és II. osztálylyal beállítottott. Ez ügyben, a tárgysorozat rendjén, külön előterjesztésben lesz szerencsénk részletes jelentést tenni. A székey-egyleti takarékpénztár csődügyletében vizsgálatartásra kiküldött bizottság, a vizsgálat eredményéről csak közelebbről terjesztette fel jelentését, mely okon ez ügy még ellátás alatt áll.

Az egységessé tett egyházszervezeti törvényt 500 példány-

ban kinyomattuk. Többi egyházi törvényeinknek jelenben való kiadását E. K. Tanács nem látta czélszerűnek, azon okon, mivel azok codifikálást igényelnek.

A tisztviselők, valamint az egyes szakbizottságok s középiskoláink igazgatóságai kötelességeiket lelkiismeretes pontossággal teljesítették.

Az évi esperesi vizsgálatok az egyházkörökben megtartottak. Esperes afiai a vizsgálatokat böles tapintattal és kellő szigorral végezték. A felterjesztett jelentések szerint a valláserkölcsei élet általánosságban megnyugtató. Azonban sajnálattal kell fel- említenünk, hogy vadházasságok, habár a multakhoz képest kevesebb számban, de még mindig fordulnak elő. Ezek megszüntetése s tovább terjedésének megakadályozása tekintetében minden lehetőt elkövetni, E. K. Tanács ismételtén felhivta lelkész fiait. A vallásos buzgóságnak áldozatkészségben is nyilvánulását örvendetesen igazolja az, hogy az egyházkörökben az évi kegyes adományok és közmunkák értékének összege 22.267 kor. 61 fill.-t teszen ki. Lelkész, valamint tanító és énekvézér afiai kötelességeiket odaadó buzgósággal igyekeztek teljesíteni. Egymásközt és hiveikkel keresztényies békességben éltek. Egyenetlenség egy pár egyházközségben fordult elő ugyan, mely részben az áldatlan politikai viszonyoknak volt követke- zése. Az egyházközségek vagyonkezelésében elég rend és takarékosság tapasztalható. A szükséges intézkedéseket E. K. Tanács minden egyes esetben megtette. A bölöni egyházközség vagyonkezelésének megvizsgálására egy bizottság lett kiküldve, mivel aggodalmat keltett az egyházközségnek azon eljárása, hogy 209.489 kor. 92 fillért tevő pénztökjét vidéki kisebb takarékpénztárba és egyeseknek adott kölcsönökbe helyezve el, saját tagjait az egyházközséggel szemben 118.799 kor. 88 fill. adósság terheli. A kiküldött bizottság megbízatásának, a részéről fel- merült akadályok miatt, ez ideig nem tehetett eleget. Az egyházközségek ingó vagyonállapotáról a következő jelentést van szerencsénk betereszteni:

I. Püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségekben az 1904. év végén összes vagyon 303.463 kor. 75 fill. II. A kolozdobokai egyházkörben 7653 kor. 43 fill. III. Az aranyos-tordai egyház- körben 198.448 kor. 02 fill. IV. A küküllői egyházkörben 39.183 kor. 21 fill. V. A marosi egyházkörben 110.041 kor. 07 fill. VI. A sz.-keresztúri egyházkörben 155.661 kor. 61 fill. VII. Az udvarhelyi egyházkörben 112.469 kor. 07 fill. VIII. A felső- fejéri egyházkörben 16.519 kor. 41 fill. IX. A háromszéki egy- házkörben 310.824 kor. 32 fill. X. A Duna-Tiszamenti egyház- körben 14.784 kor. 02 fill.

A vallás és közokt. minister úr által, a jelen évre költség- vetésileg előirányzott 42.000 kor. egyházi államsegélyből, az

1904. évi államköltségvetés keretében megállapított 36.000 kor. egyházunk részére kiutaltatott.

Az egyházi alapok gyarapítására az 1904. évre is utaltatott 15.800 kor. rendkívüli államsegély, ez évre azonban még nem történt utalás.

Segédlelkészi átalány czimen 1905. évre kiutaltatott 2000 korona.

Lelkészeink kongruájába utalva lett 1905. év első felében 58.689 kor. 03 fill.; második felében 54.876 kor. 96 fill., összesen 113.565 kor. 99 fill., mely összegből 2.926 kor. 98 fill. az 1904. évre volt esedékes.

Örömmel jelenthetjük, hogy a vall. és közokt. minister úr a sz.-udvarhelyi lelkészi állomás után is, a lelkészi jövedelem kiegészítési összeget, évi 1.346 koronában megállapította és folyósította.

A sz.-kereszturi gymnasium részére 1905. évre is kiutaltatott 9.000 kor. iskola fentartási államsegély.

Tanítói jövedelem kiegészítés és évötödös kórpótlék utaltatott: Mina Jánosné kolozsvári, Szabó Margit magyar-sárosi, Fekete József k.-adorjáni, Benedek Mihály sz.-kereszturi, Vajda Antal hódmezővásárhelyi és Zoltán Ferencz m.-berényi tanítók részére.

Özv. Ferencz Károlyné szül. Baczó Katalin urnőnek a konviktusi alapok gyarapítására 100 kor., valamint a főgymnasiumban 1884. évben végzett ifjaknak 20 éves találkozásuk alkalmából, ugyancsak a konv. alapok gyarapítására 240 kor. befizetett adományaik beutaltattak a pénztárba s a nemes szívű adományozóknak E. K. Tanács meleg köszönetet fejeztetett ki.

Az 1904. évi főtanácsai bizottság tagjai, a nyomda-alapítvány gyarapítására 75 koronát adományoztak, ezen összeg a pénztárba beutaltatott s a lelkes buzgóságú adományozóknak köszönet fejeztetett ki.

Péterfi Zsigmond nyug. vasuti igazgató úr, a Főtiszt. püspök úr nevére korábban tett alapítványát a püspök úr névünnepe alkalmából, ez évben is 50 kor.-val gyarapította, az adományozott összeg a pénztárba beutaltatott s a nemes szívű adományozónak kifejeztetett E. K. Tanácsunk köszönete.

Az 1903. évben Hadházi József és neje Kele Ida nevére gyermekeik által tett alapítvány befizettétvén, a befizetett összeg beutaltatott a pénztárba.

A papnevelő-intézet bizottsága által dr. Boros György dekán affa útján a papnövendékek segélyezésére gyűjtés indítván, a begyűlt adományokból E. K. Tanács 5 papnövendéket részesített egyenként 50 korona, együtt 250 korona segélyben.

A papnövendékek egyetemi tandíjába 1904—5. tanév II-ik s az 1905—6. tanév I-ső felére összesen 970 korona utaltatott ki a közalap terhére.

Halmágyi János és Nagy Dénes III. éves papnövendékeknek engedélyt adtunk, hogy az 1905—6. tanév elején szakvizsgálatra állhassanak; valamint az 1904—5. tanévben III-ad évet járt többi papnövendéknek is megengedettett, hogy az 1905—6. tanév első felévének végén, elkészülvén, szakvizsgálatra állhassanak.

A Murányi Farkas Sándor és neje alapítványból a 100 kor. pályadíj 1904—5. tanévre nem adatott ki, mivel a beérkezett pályázati folyamodások egyike sem felelt meg a pályázati feltételeknek. Az alapító-level értelmében, ezen pályadíj is az 1905—6. tanévben, eredményes pályázat esetén ki fog adatni.

A legnagyobb sajnálattal és fájdalmas érzéssel teszünk jelentést Szentiványi Gyula kolozsdobokai egyházköri felügyelőgondnok május hó 1-én, Kovács János főgymnasiaumi tanár januárius hó 27-én és Derzsi Károly tordai tanár junius hó 6-án történt elhunytáról, kik E. K. Tanácsunknak is tagjai, egyházunk díszei, annak javára és előmenetelére, hosszas időközön át, lankadatlan buzgósággal, áldásosan működő egyháztagok voltak. E. K. Tanács a maga részvétét úgy jegyzőkönyvileg, mint az elhunytak hátramaradottaikhoz küldött részvétiratokban kifejezte.

Kovács János főgymn. tanár tanóráinak ellátására nézve a szükséges intézkedések megtéttettek s tekintettel az elhunytak egyházunk érdekében több mint 30 éven keresztül folytatott hasznos munkásságára, különösen amerikai útjának áldásos eredményére, s tekintettel hátramaradt árváinak nehéz helyzetére, E. K. Tanácsunk az elhunytak az 1904—5. tanév végéig kiszámított fizetését, levonva abból a tanórai ellátásra szükségessé vált díjazást, kiutalta az árvák részére s őket a természetben kapott tanári lakás használatában 1905. évi október hó 1-ig meghagyta.

Derzsi Károly tordai tanár, betegsége okán már 1905. év januárius 1-től szabadságoltatott s helyettesítésével Haraly Béla tanárjelölt bízott meg, a megfelelő díjazás mellett.

Kovács János tanár halála következtében a főgymn. tanárok fizetési fokozatban előléptek.

Kanyaró Ferencz főgymn. tanár 3-ik és Gálfi Lőrincz tanár 2-ik évötödös kórpótlékának kiutalását a vall. és közokt. miniszter úr nem hagyván jóvá azon okon, hogy a rendes tanárrá kinevezés időpontját számítva, Kanyaró Ferencz részére csak 1906. évi szept. 1-én, Gálfi Lőrincz részére pedig csak 1908. évi januárius 1-én válik esedékessé ez újabb kórpótlék, E. K. Tanácsunk azokat beszüntette s a már felvett részletek visszafizetésére kötelezte nevezett tanárokat.

Pálfi Márton és Hidegh Mihály főgymnasiaumi tanárok részére I. évötödös kórpótlékaik kiutaltattak.

A Berde Mózes alapítványból a kolozsvári főiskola tanárai

jutalmazására rendelt 1000 kor jutalomdíj, az 1904—5. tanévre dr. Boros György tanárnak adatott ki.

Kanyaró Ferencz főgymn. tanárt betegsége okán az 1905/6. egész tanévre szabadságoltuk s a neki kiosztott tanórák állására szükséges intézkedéseket megtettük.

A kollégiumban felügyelőknak az 1905—6. tanévre Lőrinczy Géza tanárjelölt és Kiss Sándor papnövendék alkalmaztattak.

A kolleg. konviktusi kedvezményes helyekre az 1905—6. tanévben fel lett véve 100 tanuló. És pedig $\frac{1}{4}$ -ed kedvezményre 15, $\frac{3}{4}$ -ed kedvezményre 5, $\frac{1}{2}$ -ed kedvezményre 50, $\frac{1}{4}$ -ed kedvezményre 30 tanuló. Ezen kedvezmények összes értéke 10.300 korona.

A kolozsvári athletikai klubnak kérésére a kolleg. tornatermet 1904—5. tanévben a klub által is használhatás végett évi 300 korona díjért átengedtük.

Régeni Aron elemi tanító, Kolozsvár és vidéke térképének szakszerű megrajzolásáért 100 kor. jutalomdíjba részesített.

Főgymnasiumunk növendékei is részt vevén a jelen évben Budapesten megtartott országos ifjúsági tornaversenyen, a versenyen elért szép eredmény örvendetesen vétetett tudomásul.

A kolleg. konviktusi pénztárban az 1904—5. tanévben megtakarított díjakból egy újabb 4200 kor. értékű konviktusi házi alapítvány létesítésére engedély adatott.

Szilágyi Béla konviktusi bérlőnek az 1904—5. tanévre, tekintettel a rendkívüli drágaságra, drágasági pótlék czímen 600 kor. utaltatott ki a kolleg. konviktus pénztárának terhére.

A vallás és közokt. miniszter úr értesítése, hogy a sz.-kereszturi gymn. VI. osztályának nyilvánossági jogát az 1904/5. tanévre megadta, tudomásul vétetett.

A sz.-kereszturi gymnasium tanárainak heti óraszám maximuma, valamint az óratöbbletek díjazása, a főgymnasiumnál működő tanárokéval egyenlően állapított meg.

A sz.-kereszturi gymnasium tanulóit az 1904—5. tanévben tanulmányi kirándulásra vezetett két tanár költségeinek megtérítésébe, a gymnasium részére 1905. évre adott államsegély terhére 100 korona utaltatott ki.

A papnevelő-intézet, valamint középiskoláink tantárgyfelosztási tervezete az 1905—6. tanévre jóváhagyattak. Ugy a kereszturi, mint a tordai gymnasiumnál fennálló ösztöndíjas helyekre a tanulók felvétettek.

Kuncz Elek tankerületi kir. főigazgató, mint kormányképviselő hivatalos látogatást tett kolozsvári és kereszturi középiskoláinkban. Ezen látogatásokról felvett és felterjesztett jegyzőkönyvek szerint a kormányképviselő főgymnasiumunknál minden tapasztaltak felett legteljesebb megelégedését nyilvánította, kereszturi gymnasiumunkról pedig örömmel ismerte el a fejlődést és haladást a multakhoz viszonyítva. Kifogásolta mindkét

gymnasiunnál, hogy a rendes tanári létszám nincs beállítva, melyre nézve E. K. Tanács megjegyezte, hogy annak a szabályszerűen kihirdetett pályázatok eredménytelensége volt oka.

A kisebb számadások, mint a kollegiumi igazgató kezelése alatt álló nyomtatványok, kórház-díjak, egyh. és püspöki titkár kezelése alatti nyomtatványok, kereszturi gymn. történetéről, 1904. évi segéd-lelkészi átalányról, patrociniúmrol beadott számadások, valamint a gazdaságok 1905. évre vonatkozó költségvetései megvizsgáltattak és jóváhagyattak.

A főtsízt. püspök úr számadásos jelentései, a kezelése alatt álló Dávid Ferencz emlékalap és Ezredévi alap 1904. év végéni állásáról, elismerő köszönet kifejezése mellett jóváhagyólag vétettek tudomásul.

Özv. Derzsi Károlynénak az öt néhai férje után megillető temetési járulék és özvegyi nyugdíj a kebli tanári nyugdíj-alap, valamint özv. Boér Lajosnénak megillető nyugdíja a b. e. nyugdíj-alap terhére kiutaltattak.

Özv. Simó Jánosné nyugdíja, miután férjhez ment, a b. e. nyugdíj-alapnál beszünttetett.

A belső emberi nyugdíj-intézet tagjai közé felvétettek Kőkössy Mihály polgárdi és Végh Beniám árkosi lelkészek.

A duna-tiszamenti és háromszéki egyházkörökben megüresedett egyházköri jegyzői állásoknak választás útján való betöltése elrendeltetvén, az előbbiben Kőkössy Mihály, az utóbbiban Vaska Béla lelkészek körü jegyzővé történt megválasztásuk jóváhagyólag tudomásul vétetett.

A duna-tiszamenti egyházkörben egy körlelkészségnek Fűzesgyarmat, esetleg Dévaványa székhelylyel felállítására az előleges lépéseket megtettük s remélhetőleg nem sok idő múltaival, ezen körlelkészség létesíthető lesz.

László Péternek az alsó-siménfalvi egyházközség javára tett alapítványról felterjesztett alapító-levél jóváhagyatott.

A mézskői egyházközségnek iskolája államivá tételére lépéseket tenni engedély adatott.

Kiss Sándor háromszékköri és Raffay Domokos kereszturkörü esperes afiai lelkészségük 40-ik évét ünnepelvén meg, E. K. Tanácsunk részéről üdvözöltettek.

József Lajos kilyéni sepsi-szentgyörgyi lelkésznek, tekintettel arra, hogy a kilyéni anyaegyházban csak 35 a lélekszám, míg a sepsiszentgyörgyi társ-egyházközségben 200-ra tehető s a különböző iskolákban 85 unitárius növendéknek kell hittant tanítania, az anya- és társ-egyházközség beleegyezésével megengedett, hogy ideiglenesen a kilyéni anyaegyházból a sepsi-szentgyörgyi társ-egyházközségbe költözzék be.

Összes egyházközségeink előjáróságai utasítva lettek, hogy előforduló építkezés esetén, építési engedély iránti folyamodásukat az építési évet megelőző évben, vagy legkésőbb az épi-

tési év két első hónapjában terjeszszék fel E. K. Tanácsunkhoz, az építési tervrajz és költségvetések szakszerű megvizsgálathatása végett.

Megjelöltük azokat a kolozsvári pénzintézeteket és a betéti összegek nagyságát, a melyekbe és a mely összegekben egyházunk pénztőkéi elhelyezhetők.

Az unitárius és más szabadelvű vallásos gondolkozók nemzetközi tanácsa jelen év augusztus havában Genfben tartott nagy gyűlésének E. K. Tanácsunk részéről üdvözlő irat küldetett s a gyűlésen egyházunkat képviselni felkértük dr. Boros György papnevelő-intézeti dekán és Józsan Miklós budapesti lelkész-esperes afiát.

Örömmel jelenthetjük, hogy ezen gyűlésen jelen volt amerikai hitrokonaink közül Barrows Sámuel és neje, valamint St. John Károly, az északamerikai unitárius társulat titkára hazánkba is eljöttek s látogatásukkal megtiszteltek. St. John Károly titkár ittléte alkalmával szept. hó 13-án E. K. Tanácsunknak épen rendes ülése lévén, azon nejjével együtt megjelent, ott a főtiszt. püspök úr magyarul megleghangu beszéddel üdvözölte, kifejezve örömét, hogy szerencsések lehetünk körünkben tisztelhetni. Az üdvözlőre St. John Károly úr angolul válaszolva, megköszönte a szíves fogadtatást s kifejezván amerikai hitrokonaink üdvözlését, biztosított azok meleg rokonszenvéről. A beszédek magyar, illetve angol nyelven dr. Boros György papnevelő-intézeti dekán tolmácsolta. E. K. Tanácsunk ez alkalomból kifolyólag elhatározta, hogy St. John Károly urnak tiszteletbeli egyházi tanácsossá való megválasztását az E. Főtanácsnak ajánlata fogja hozni.

Építkezésre és javításra engedélyt adtunk: Martonosnak templom- és torony-építésre, Szentivány-Laborfalvának templom- és torony-javításra, Derzsnek énekvezéri lak építésére, Bágyonnak templom- és torony-javításra, Vargyasnak toronyfedésre, Szabédnak templom- és torony-javításra, Bölönnek lelkészi lak építésre, Kálnoknak énekvezéri lak építésre, Dombónak énekvezéri lak átalakítására, Nyárádszentlászlónak iskolaépítésre, Aranyos-Rákosnak gyülesterem építésre.

Erdő eladásra engedély adatott: a martonosi, bőződi, tarcsafalvi, medeséri egyházközségeknek.

Adásvevési és cserevásári szerződések jóváhagyattak: vargyasi, kaali, h.-szentpéteri, mészköi egyházközségeknek.

Evközben rendkívüli segély utaltatott ki: Fodor Ferencz b.-sztmiklósi énekvezérnek a br. Baldácsy-alap, a szabédi egyházközségnek a jelen évi államsegély terhére.

Az alamor-ladamosi Augusztinovich alapítv. birtokhoz 95 hold 31 □-ól területű birtoknak megvásárlása elhatároztatott.

Jogtanácsos afia a peres-ügyek állásáról jelentéseit rendszeresen megtette.

Az E. K. Tanácsi irodát E. K. Tanács megvizsgáltatta egyszer, a Méltóságos és Főtisztelendő Püspök úr többször. Az ügyek kezelése teljesen rendben találtatott.

Sajnálattal kell felemlitenünk, hogy Lőrinczy Gézának tanulmányai folytatása és bevégezhetőjére adott 1780 kor. segély visszafizetése iránt indított perben, habár a két első foku bíróság egyházunk javára hozta meg az ítéletét, a kir. Curia egyházunkat keresetével elutasító ítéletet hozott s az egyházat a perköltségek megtérítésére is kötelezte. A magas Curiának ezen ítélete annál érzékenyebben érintette E. K. Tanácsunkat, mert sajnálattal kellett tapasztalni Lőrinczy Gézának eljárásából az egyházzal szemben tanusított halátlanságot, azon jóságért, hogy segélynyújtás által tanulói pályája elvégezhetőjé tette.

Végül tisztelettel jelentjük, hogy a tanügyek és gazdasági ügyekről külön részletes jelentéseket fogunk a Méltóságos és Főtisztelendő E. Főtanács elé terjeszteni.

Ezekben volt szerencsénk évi jelentésünket megtenni, teljes tisztelettel kérvén a Méltóságos és Főtisztelendő E. Főtanácsot, méltóztassék jelentésünket jóváhagyólag tudomásul venni.

A magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának Kolozsvárt, 1905. évi október hó 11-én tartott üléséből.

Ferencz József,
unitárius püspök.

Végh Mihály,
egyházi és püspöki titkár.

IV. Ferencz József püspök 50 éves jubileuma.

Ez évi Főtanácsunknak kimagasló eseménye volt az a szívből és lélekből származó ünnepeltetés, melybe Méltóságos és Főtisztelendő Ferencz József püspök urat az E. Főtanács részesítette abból az alkalomból, hogy Isten jóságos kegyelméből jelen évben megérte lelkészségének és tanárságának 50-ik évfordulóját.

Egy félszázad csak egy futó pillanat az idő végtelen árjában, de egy emberi életben nagyon is számottevő. Egy félszázadon keresztül viselni az unitárius lelkészség egyszerűségében is magasztos jelvényét, a palástot, s viselni úgy, hogy viselője iránt folyton-folyvást növekedjék a köztisztelet, szeretet, bizalom és ragaszkodás: legszentebb jutalma a lelkiismeretes, becsületes, zajtalan, de áldásos eredményében eléggé nem méltányolható munkálkodásnak. Ismerjük mindnyájan a nemes munkát, melyet szeretve tisztelt főpásztorunk végzett és végez lankadatlan buzgósággal egyházunk javára, előmenetelére, felvirágzására

és épen annak ismerete tette oly meghatóvá azt a szerény keretű ünnepséget, melyben Főtanácsunk a püspök urat részesítette. Szerénykeretű volt, miután a Főtisztelendő püspök ur bizalmasan már korábban kifejezte azon óhaját, hogy szeretné elkerülni újabb jubilátatását. Ám ha külsőleg szerény keretű volt, annál mélyebb és bensőbb volt a keblekben. Méltó kifejezője volt szeretett főgondnokunk, br. Petrichevich-Horváth Kálmán úr szivből származott, s szivhez szólott üdvözlő beszéde. A meghatottság könnyei csillogtak a szemekben, a mint egymás mellett állani láttuk egyházunk e két vezéralakját s hallottuk ajkaikról hangzani a kebel igaz érzetétől, a tiszta szeretettől sugallott szavakat.

A Főtanácsi tárgysorozatba, a püspök ur óhajához képest, nem lett felvéve a félszázados évforduló megünneplése. Alig hangzott el azonban Kelemen Albert esperes, egyházi közügy igazgató afa megnyitó imája, felemelkedett elnöki székéből br. Petrichevich-Horváth Kálmán főgondnok úr s az imádság szülte áhitatos hangulat között a következő beszédet mondotta:

„Méltóságos és Főtisztelendő Egyházi Főtanács!

Mielőtt megkezdjük a tárgysorozatot, szólani kívánok. — Mindnyájan tudjuk: most ötven éve, hogy szeretett püspökünk egyházunk szolgálatába lépett. Nem lenne illő és irányában fennen dobogó szívünk tiltakoznék, ha egyházi Főtanácsunk őt ezen alkalomból nem üdvözlé. Én, mint főgondnok, lelkem egész melegével teljesítem ezen megbízást. Rövid szavakban egy hosszú, áldásos élet munkásságát méltányolván.

Kedves barátom és püspököm! Húsz egy néhány éves korodban, mint tanár, később mint pap kezdetted pályádat, lelkiismeretes tudás és kiváló szónoki tehetség izzó lángjával megáldva. Mint tanár megszerezted tiszteletét azoknak, kiket tanítottál. Mint pap, elragadó beszédeddel nemes ideákat oltál lelkünkbe, hogy ottan gyümölcsöket teremjenek.

Azután, immár majdnem 30 éve, püspökünk lettél, ki életednek minden óráját, nagy tehetségednek minden részecskéjét nekünk, egyházadnak szenteléd, az önzetlenség nemes példájával járva mindig előttünk. „Első egyházam!” melynek feje vagyok, gondolád és tevéd; azután minden egyéb.

Igazi atyánk valál — egy jó apa önmegtagadásával és áldozatkészségével.

Most, ötven évnek nehéz, áldozatteljes és eredményekben gazdag munkája után, melyre büszke önérzettel tekinthetsz vissza: nem természetes-e, hogy mi öregek, ifjak mindnyájan, mint az egyházban a te szerető gyermekeid — gyermeki szeretettel és odaadással közelítünk feléd, mondván: Isten tartson meg számunkra még hosszasan! A mi szeretetünk és tiszteletünk irányodban kifogyhatatlan, fogadd azt hálás szívünk ajándéka gyanánt kegyesen, miután egyebet most nem adhatunk. Legyen az biztatód, aczélozza munkakedvedet szeretett egyházad érdekében, ha éreznéd, hogy erőid lankadnak. Isten áldjon! Isten éltesse!”

A Főgondnok úr üdvözlő beszédére Főtanács meg-megújuló éljenzésekkel adott élénk kifejezést mélységes szeretetének és tiszteletének az érdemekben gazdag püspök iránt.

Püspök úr az üdvözlésre meghatottan azonnal válaszolt a következőkben:

„Méltóságos és főtiszt. Egyházi Főtanács! Méltóságos Főgondnok úr! Mélyen tisztelt barátom! E megtiszteltetés annyira váratlanul jött és készületlen talált, hogy szinte nem talállok szavakat annak megköszönésére. Még kevésbé tudom eléggé meghálálni Istennek, hogy éveimhez éveket adva, megengedte nekem, hogy szeretett egyházunk szolgálatában már 50 évet tölthettem el. Az örömezzéstől azonban, mely ebből származik, elválhatatlan a gondolat, a melyet a Zsoltárok írója eme szavakban fejez ki: „A mi napjainknak száma 70, vagy mennél fennebb 80 esztendő, mely mikor hirtelen elmúlik, elrepülünk“. Pedig lám, mily hirtelen elmúlik! Hiszen mintha csak tegnap lett volna, hogy a Mlgs. és főt. zsinati Főtanács 1895-ben a bölöni zsinaton 40 éves lelkészi és tanári évfordulóm alkalmából egy előttem örökre felejthetetlen ünnepélyt rendezett számomra. S ime, már újból 10 év repült el az előbbi 40 év után, a melylyel az emberi életnek a zsoltáriró által megjelölt első határához már én is eljutottam. A legjobb esetben is tehát még kevés lehet abból hátra.

Azokban tudja Isten, más hogy van vele, de nekem nem okoz annyi aggodalmat az, hogy időmből még kevés lehet hátra, mint az, hogy vajjon azt az 50 évi munkaidőt, a melylyel a

gondviselés megajándékozott, felhasználtam-e úgy, a mint felhasználnom kellett volna! Vajjon kötelességeimben s a koronként reám bízott dolgokban eljártam-e elég híven és lelkiismeretesen, hogy méltó legyek arra a szeretetre, bizalomra, tiszteletre, s nem egyszer kitüntetésre, a melyben különösen egyházunk részéről csakugyan többször volt részem. S ezért nem tagadom, hogy jól esik éppen a te ajkaidról hallani, igen tisztelt barátom és elnöktársam, azt az elismerést, a melyet most is 50 éves lelkészi és tanári szolgálatom évfordulója alkalmából oly meleg és megható szavakban kifejezni szives voltál. Tudom én, hogy abban nagy része van a te nemes szivednek s irántam mindig meghálálhatatlan barátságot tanusító érzelmeidnek is; de másfelől ismerve tiszta, egyenes jellemedet s egyházunk iránti rajongó szeretetedet is, a te elismerésed oly megnyugtató szöveg lesz nekem, a mely lelkiismeretemet megnyugtató szövegét is támogatja és megerősíti.

Igen, mert ha végig tekintek 50 éves egyházi szolgálatomon, bár a mint fennebb mondám, minden aggodalomtól nem vagyok ment, de legalább nagyobb vádat egyáltalában nem érzek magam ellen, hogy gyenge erőm és tehetségem mértéke szerint ne igyekeztem volna megtenni mindent, a mit megtehettem, nemcsak azért, hogy életemmel és munkásságommal az emberek becsülését megnyerhessem, hanem, hogy az Isten ítélő széke előtt is megállhassak és sáfarkodásomról mindenkor számat adhassak. Pedig nem dicsekedésképpen mondom, de mindazon állásokban, a melyekre egyházunk bizalma által elhivatottam, tisztemet betölteni, nem tartozott a legkönnyebb feladatok közé már csak azon oknál fogva is, mert egyik is, másik is jóformán készületlenül talált. Hiszen, a mint tudjátok, alig végeztem a gymnasiumot 1855-ben, hogy hazánkknak akkor is válságos helyzetében, mely egyházunkat s különösen iskoláinkat is megsemmisítéssel fenyegette, már 20 éves koromban vállaimra kellett venni a palástot s egy tanári széket is pótolni. Tehát a mikor mások ez életkorban ifjui lelkesedésükben egyegy vers írásán törve fejüket, ahhoz a rímeiket keresik, nekem a bibliában kellett elmerülnöm, hogy egy olyan művelt közönségnek, mint kolozsvári egyházközségünk tagjai, az Isten ígését hirdessem és magyarázzam s tanulnom kellett nemcsak azért, hogy tudjak, hanem hogy tanítsak is. S csaknem ezt

mondhatnám püspökké történt választásomra nézve is, a mely állásba szintén nem sokat hozhattam magammal ez állás betöltésére megkívántató ismeretekből, tapasztalatokból s ezek alapján álló készségből a jóakaraton s tisztemmel járó felelősségen, mély és lelkiismeretem paranesszava által megszentelt érzésen kívül.

Mindezeket, mondom, nem dicsekedésképpen, hanem csak azért hoztam fel, hogy a mennyiben 50 éves egyházi szolgálatom alatt nem mindenkor és mindenben feleltem volna meg úgy kötelességeimnek, a mint azt egyházunk érdekei kívánták s magam is szerettem volna, szolgáljanak némileg mentiségemre. Mert ismétlem, hogy jóakaratom soha sem hiányzott és nem fog hiányozni ezután sem, hogy a mennyiben Isten életemnek még kedvez, ha természet rendje szerint fogyatékos erővel is, de hasonló buzgalommal és odaadással szolgáljam szeretett egyházunkat.

Megtisztelő figyelmeteket s jó kívánataitokat lelkem mélyéből megköszönve s támogatástokat továbbra is kérve és remélve, Istennek szent áldása legyen és maradjon szeretett egyházunkon időtlen időig!“

Alig hogy elhangzottak a püspök úr válaszát kísérő újabb éljenzések, felszólalt Józán Miklós budapesti lelkész-esperes és üdvözli Nagy Lajos egyházi főjegyző afiát, ki ezelőtt 50 évvel a püspök úrral egyidőben szenteltetett fel az egyházi pályára. Ötven évig szolgált egyházunkban, mint tanár, lelkész, esperes és egyházi főjegyző — s mint eddig, most is ott ül és dolgozik ősz fővel a püspök mellett, irodalmi munkássága, közügyekben szerzett érdemei ismereteseek.

Józán Miklós üdvözlete élénk viszhangra talált a Főtanács tagjaiban, a főjegyzőt szintén melegen üdvözölték az 50 éves szolgálat alkalmából.

Főjegyző úr azonnal megköszönte a Főtanács üdvözlését. Rögtönzött válaszában körülbelül ezeket mondotta:

„Rám nézve csakugyan teljesen váratlanul jött ez az üdvözlő megtiszteltetés. Nem vagyok hozzá szokva. Való, igaz, hogy 50 év óta szolgállok én is az egyházban. Ez bizony, Isten kegyelméből hosszú idő. E hosszú idő alatt végzett munkásságomról, esetleg érdemeimről nem szólok. Főtanács tagjai, mint csaknem valamennyien egykori tanítványaim, ismerik multamat,

legilletékesebb bírálói lehetnek munkásságomnak és lehető érdemeimnek. Ismernek a szószékből, a tanári katedráról, miként tanítottam, mint éreztem tanítványaim iránt; ismerik az irodalmi vállalatokat, melyeknek megindításában résztvettem, dalos könyveimet, melyben a haza, család és egyház iránti érzelmeimet kísérlettem meg kifejezni, a sok jegyzőkönyvet, melyeket fogalmaztam és szerkesztettem korábban, mint pénzügyi jegyző és 25 év alatt, mint főjegyző. Tudják sokan azt is, hogy a közügyekben is fáradoztam, s talán dicsekvés nélkül el is mondhatom, hogy e téren valami érdemet szereztem. Nevemet különösen kapcsolatba hozom egy szép emlékművel, a főtéri Mátyás király szobrával, melyről jelentésemet egy füzetben ki is adtam, s melyet önök szintén olvashattak. Ennek azért is örvendek, mert gondolatom szerint egyházunknak is becsületére válik, ha tagjai közül többen és minél több sikerrel dolgoznak a közügyekben. Ismételten köszönöm a kitüntető szíves üdvözlést.

A beszédre felhangzó újabb éljenzések élénken tanusították az ősz főjegyző iránt viseltető szeretetet és tiszteletet.

V. Elintézett ügyek.

A püspöki és E. K. Tanácsi jelentések felolvasása és elfogadása, valamint a különböző ad hoc bizottságok kiküldése után id. Daniel Gábor egyházi főgondnok úrnak ezen állásáról való lemondása olvastatott fel. Mély megdöbbenéssel vette Főtanács, hogy a szeretett főgondnok, bár lemondásának visszavonására az E. K. Tanács felkérte, hivatkozva agg korára, lemondását továbbra is fentartotta. E. Főtanács örömmel fogadta el az E. K. Tanács javaslatát s egyértelműleg határozta el, a főgondnok személye iránt viseltető ragaszkodás és bizalom kifejezése mellett, felkéri ő méltóságát lemondása visszavonására s egyházunk iránti meleg szeretettől áthatottan, már 29 év óta viselt főgondnoki állásának további megtartására.

Benkő Mihály egyházi tanácsosnak, a kolozsdobokai egyházkör egyik felügyelő-gondnokává történt megválasztatása jóváhagyatott s a szokásos eskü bevételét.

Örömmel vétetett tudomásul a következő alapítványok bejelentése: Gyulay László 1000 kor., Dersi Ágnes 800 kor. alapítványa a kolleg. konviktus javára. Sharpe Emilia urnőnek 68.000 koronás alapítványa Londonban, egy magyar unitárius leány neveltetése céljára.

A gazdaságokról, pénztárvizsgálatokról, az egyházi alapok gyarapítására 1904. évben adott államsegélyről, a főgymnasium-

ban Derzsi János és sepsikőröspataki Téglás Mihály alapokból újabb konv. kedvezmények életbeléptetéséről, a tordai gymnasium visszaállításáról, valamint az 1904. évi főtan. bizottság általános észrevételeire vonatkozólag beterjesztett jelentések jóváhagyólag tudomásul vétettek.

Dr. Bedő Albert egyházi tanácsos által egy karácsonyi egyházi beszéd írására kitűzött 100 kor. pályadíj, a bíráló-bizottság jelentésének felolvasása után egyhangulag kiadatni határozottatott. A nyertes pályamű szerzője: Adámossy Gábor alsószentmihályfalvi lelkész.

Az E. K. Tanács tagjaivá megválasztottak: Benkő Mihály, Ballok Károly, Csegezi Mihály, Daniel Lajos, Fekete Gábor, Gyulay László, Gyulay Árpád, Kisgyörgy Sándor, Kozma Ferencz, dr. Nyiredy Géza, Varga Dénes egyházi tanácsosok.

Egyházi tanácsosoknak választottak: dr. Ferenczy Géza, gr. Horváth-Toldy Rudolf, Hadházy József.

A kolozsvári, kereszturi, tordai gymnasiumnál üresedésbe jött tanári állásoknak az E. K. Tanács által történt betöltése jóváhagyott.

Nagy Lajos kereszturi gymn. h. tanár részére kilátásba helyeztetett, hogy az 1906—7. tanévtől kezdve rendes tanárként fog alkalmaztatni.

Szentiványi István jószágigazgatónak úti és irodai átalánya emelés iránti kérését Főtanács nem teljesítette.

A különböző számadások és költségvetések jóváhagyattak.

A belső emberi nyugdíj-alapnál a nyugdíj maximum 1906. jan. 1-től nyugalomba menők részére teljes szolgálat után évi 900 koronában állapított meg.

Lőfi Aron bölöni lelkész saját kérésére, 52 évi lelkészi szolgálatának méltányoló elismerése mellett, nyugalomba bocsátott.

Egyed Ferencz nyug. lelkész nyugdíjemelés iránti kérése, mint a nyugdíjszabállyzattal ellenkező, nem teljesített.

Csifó Salamon lemondását a számvevőségről Főtanács nem fogadta el, hanem felhívta ezen állással járó teendőknek eddigi lelkiismeretes buzgóságával való további végzésére.

A nagy figyelemmel hallgatott különböző tanügyi jelentések jóváhagyólag tudomásul vétettek.

A segély-alapokból kiadatni határozottatott: államsegélyből: 36000 kor; br. Baldácsy-alapból: 9000 kor; Berde Mózsa-alapból: 2000 kor; Dávid Ferencz emlék-alapból: 1000 kor; Kovács Dénes és neje Bence Anna-alapból: 1000 kor; Zsuki László-alapból: 210 kor.

A Berde Mózsa gyümölcsészeti és méhészeti jutalomdíjból a benyújtott pályázati folyamodások elbírálása után részesültek az 1904. évet illetőleg: Ajtai János lelkész 50 kor; Kozma Dimény lelkész 100 kor; Szabó Albert lelkész 50 kor;

Ürmösi Sándor lelkész 50 kor. jutalomdíjban a méhészet műveléseért és Tóth Károly tanító 100 kor. jutalomban a gyümölcsészet műveléseért. Az 1905. évet illetőleg: Szabó Albert lelkész 100 kor; Péter József tanító 100 kor; Incze Dániel tanító 100 kor. jutalomban a gyümölcsészet és méhészet, továbbá Gálfalvi János lelkész 80 kor. jutalomban a gyümölcsészet műveléseért.

A beterjesztett indítványok közül csakis a kereszturni egyházkör által a kántor-tanítók fizetése rendezése ügyében benyújtott indítványt fogadta el a Főtanács, végrehajtását az E. K. Tanácsra bízván.

Dr. Pázsint Mihály államhivatalnokot, ki 1892-ben kilyéni lelkészi állásáról saját kérelmére felmentetett volt, E. Főtanács benyújtott folyamodása alapján, ismét visszavette a lelkészjelöltek közé.

A szőkefalvi egyházközség által benyújtott szabályzat, a lelkészi termény-kepenek pénzértékben fizetése iránt, jóváhagyatott.

A főtanácsi bizottság általános észrevételei elintézés végett átadattak az E. K. Tanácsnak.

A jövő évi főtanácsi bizottság tagjainak megválasztottak: Kelemen Albert, Gvidó Béla, Lőrinczi Dénes, Kozma Ferencz, dr. Ferenczi Géza, dr. Ferencz József, Pap Mózes, Hadházi Sándor, ifj. Pataky László rendes és Gálfi Lőrincz, Lőrinczi István, Vári Albert póttagoknak.

A főt. püspök úr köszönetét fejezve ki a Főtanács tagjainak meleg érdeklődésükért egyházunk ügyei iránt, Kelemen Albert egyházi közügyigazgató buzgó imája után az ülés bezárattott.

V.

Emléksorok

Ferencz József püspök 50. éves papi jubileumára.

Mig a nagy s lázas hitvitában
Az eszmék véres harcza dúlt:
A lelkek mélyében siváran
Sötét gyűlölet zordonúlt.
Isten neve zeng minden ajkon,
De a mely annak szárnyat adjon:
A hit szentsége porba hullt,
Vallás, erény, hit elvadúlt.

S midőn volt az éj legsötétebb:
Vészes villám nyilalta át,
Mintha az Ur hallatta volna
Még egyszer fenséges szavát:
„Legyen világosság!“ a földön,
Hogy minden elmét itt betöltsön.
A szeretet, új hitvilág,
Mely nemcsak fényt — meleget ad.

De hajh! az a fény is, mely egykor
Békét, megváltást hirdetett:
Boszúra vált . . . és üdvöt szintén
A máglyafényben keresett.
Amott Servét, a nyersfa máglyán,¹
Itt Dávidunk mély börtön ágyán
Számlálja a végperczeket . . .
Oh, szivnélküli szeretet!

¹ Történeti tény a *nyers* fából rakott máglya, mely nem akart égni s Servét félóráig állt füst és kin között. L. Tollin H. Servétről irt műve.